

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ג

פרשת נח

א. בכור שור .

פרק יא' פסוקים א'-ז':

יא (א) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. שהיו כולם יודעים ע' לשון.
(ב) ויהי בנסעם מקדם. כי בקדם היינו דירתם בתחילה*, כדכתיב בקין "וישב בארץ נוד קדמת-עדן"¹, וגן היה בקדם, כדכתיב "ויטע ה' אלהים גן-בעדן מקדם"², וזה קדמת-עדן, נמצא הגן שהיה במערב, והוא היה דרך קדם יותר מעדן, וגם באדם-הראשון הוא אומר "וישכן מקדם לגן-עדן וגו'"³ אלמא מקדם לגן-עדן היתה דירת אדם, כי מאותו צד שיש ליראה שיבא האדם שם, שם השמירות. ורש"י פירש משום דכתיב "ויהי מושבם ממשא בואכה ספרה הר הקדם"⁴. ונראה לי שאילו-תחומין שמונה כאן היו אחר הפלגה, ועוד שאינו מונה רק לבני שם בלבד*. וימצאו בקעה בארץ שנער. ככל ארץ [שנער] נוחה ליחרש ולעבוד ומשוקה בנהרות, ואינה שזופה בחמימות-השמש, כי היא בצפונה של עולם, כדכתיב "מצפון תפתח הרעה וגו'"⁵ ואמרו: "טוב לשבת כאן", וישבו שם.
(ד) נבנה [לנו] עיר ומגדל גבוה למראה וראשו בשמים. כלומר: גבוה הרבה כמו "ערים גדולות ובצורות בשמים"⁶, ונעשה לנו שם שיהא שם המגדל והעיר יוצא למרחוק, שאם נלך לארץ-המרחק נדע לשוב כאן, כל מי שנשאל לו הדרך יודעים, כי הכל ידברו ממנו, וגם נראה אותו למרחוק?⁷ פן נפרץ על פני כל הארץ. ובקשו לכטל מה שגזר הקב"ה "ומלאו את הארץ וכבשוה"⁸.

(ה) וירד ה' לראות. דרך בני אדם הכתוב מדבר, כדי שיהא ניכר לאוזן, כי ממקומו רואה וחוקר וסוקר הכל.

(ו) הן עם אחד. שכולם באו לדעת אחת. ושפה אחת שכולם יודעים ע' לשון ומבינים זה את זה. ועתה לא יבצר. פירש רבינו בתמיהה⁹. ויש לפרש אם כן-הוא כמו שהוא-עתה, לא יבצר מהם, כל אשר יזמו וגו' כי יעשו כאשר יזמו, אבל:

(ז) הבה [נרדה] ונבלה. ואז יבצר, אי-נמי הכי-קאמר: "ועתה לא יבצר מהם וגו'" מה שיזמו מתחילה, שהיו נפוצים, ועכשיו מבקשים עצה שלא יפוצו, שאמרו "פן נפרץ", לא יבצר מהם אותה עצה מזושבה, אלא היה תהיה אותה מחשבה, כי ודאי יפוצו.

ונבלה. כמו "ונפלה" כלומר: תהא מכוללת¹⁰ מעצמה על-ידי ירדתנו. אשר לא ישמעו איש שפת רעהו. כי כל אחד שכח כל הלשונות חוץ מאחד, ומה שידע זה לא ידע זה, אבל בין כולם ידעו ע' לשונות, דאין נראה לי לומר לפי הפשט, דעכשיו נבראו להם לשונות*.

אלוה

1. מה קדיוק פירושו לפסוק א' ומה מביאו לכך?
2. היכן היה מקום מאוריו הראשון של האדם ומה זה חסוף?
3. מה יתרונה של בקעת שנער?
4. מה חידושו בפירושו לפסוק ד'?
5. מה היא רוצה למנצלו בהפנת פסוק ה'?
6. איך הוא מסביר את פילוף השפות כאן?
7. מה קדיוק קרה לדעתו ואיך נוצרו השפות השונות?

נח

זהו שנאמר ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם כי עכשיו אחר שהמה מפורדים קצת אז המה עם אחד ושפה אחת כי כל אחד יאמר הן על מה שיאמר חבירו הן ולא על מה שיאמר חבירו לאו שאין כל כך קנאה ותחרות ביניהם אחר שלא רדפו עדיין אחר קניית השם וזה החלם לעשות זה המגדל יהיה תחילה אל הדבר אשר המה חושבים להמלט ממנו ויהיה היפך כונתם ויהיה התחילה שיעשו מה שלא עשו לפני זה כי קודם זה היה שלום ביניהם ועכשיו יהיה יד איש ברעהו מצד המנוים והשררות אשר כל יושבי עיר גדולה צריכין להם כי זולתם איש את רעהו חיים בלעו ומאחר שרצונם לעשות להם שם אם כן כל אחד ירצה להיות מושל ושר בעיר גדולה זו כדי שיצא שמו ככל העולם ועל ידי זה יתרכו ביניהם דברי ריבות כאמור.

לפיכך ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת וגו' ויאמר ה' כי במזימות זו אשר חשבו המה טועים* בעצמם ויפלו כרשת הדבר אשר המה בורחים ממנו כי המה חושבים שעל ידי שיתפזרו יתחלקו לאומות רבות ויפסק חוט השלום כי יבואו לידי מלחמות רבות ועל ידי שידורו במקום אחד והיו לעם אחד ויהיו השלום מתווך ביניהם. הניחא אם לא היו אומרים ונעשה לנו שם. אמנם באמרם דבר זה ירד ה' לסוף דעתם כי יהיה הכל בהיפך ממה שחשבו ואדרבה ישנו עם אחד ואימתי כשהוא מפורד ומפורד שאין לשום אחד עסק עם חבירו אז יהיו לעם אחד אבל אם יתקבצו כולם למקום אחד לברוח מן המלחמה של אומה באומה אזי יפלו במלחמה גדולה מזו והוא מלחמה פנימית חרב איש ברעהו כי כנוס לרשעים רע להם ומאחר שאמרו ונעשה לנו שם אם כן כל אחד ירצה להשתרר על חבירו ולהיות גבוה ממנו כי זה מצוי בין הכיתות העושים כל מעשיהם למען ספר שמם על כן טוב לפזרם ולמונעם מבנין זה.

מלות

1. קרא שם את המסוקים, על אינה קשיים אפשריים מנסה כרסנו להשיב?
2. מה פצצת רצו, אל מה התכווננו, מה הסכנה הטמונה בכך?
3. מה היה המצב הנוכחי ומה רצו לשנות ולמה?
4. מה רצה הקב"ה למנוע ואיך?
5. אוכלוסייה צפופה במקום מסוים מביאה לרצות חולות. איך ולמה?
6. האם יש לנו מה לעמוד מכך?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן .

פרק יא' פסוק ו' :

14. חילוקי דעות בין האומות (מטעמים דתיים או תרבותיים) הם המונעים אותם מרוע תוכניותיהן (בבחינת 'פיזור לרשעים, טוב להם וטוב לעולם'). ומקורו בראב"ע: 'עם אחד', שיש להם דת אחת, כי בהשתנות הדתות תתחדש הקנאה והשנאה, גם כן בהשתנות הלשון. 15. האומות אשר התחברו בהנהגת נמרוד. 16. בעקבות הרמב"ם מורה נבוכים ג, כט, אותה דת שלפיה עובדים לכוכבים השונים כאשר מסכימים שהשמש היא אדון לכולם. וכן רמב"ם הל' עכו"ם פרק א. 17. של ריכוז הפולחן בעבודה זרה אתה 'ואליה ידרשו כולם' (לעיל פסוק ד). 18. מקביל ללשון הרמב"ם הלכות עכו"ם פרק א בענין דור אנוש ושלאחריו: 'אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו'... 19. בראותם שלא הרי אלהי אומה זו כהורי אלהי אומה אחרת. 20. כי אף אומה לא תסכים שאלוהיה נחותים מאלוהי אומה אחרת, אבל מוכנים להודות כי כולם משועבדים בצורה שוה לכוח עליון מעל כולם. 21. ומפרש רש"י (בעקבות חז"ל במנחות קי, א) ד"ה גדול שמי בגויים. אמרו רבותינו דקרו ליה אלהא דאלהיא, אפילו מי שיש לו עכו"ם יודע שהוא על כולם, ובכל מקום מתנדבים לשמי אף העכו"ם. (עכ"ל). לדעת רבינו הפצת האומות לארצות שונות והפרדת לשונותיהם זו מזו נועדה להבטיח את האפשרות כי מריבוי האלוהות עור ישובו לאיל אחד.

פרק יא' פסוק ו' (ו) הן עם אחד. כי אמנם הבטול המפר

עצת גויים ומניא מחשבות הוא המחלקת הקונה ביניהם, אם לסבת הדתות ואם לסבת הלשונות¹⁴. והנה אלה¹⁵ היו עם אחד בענין הדת, כי היו כלם מסקימים בדעת אנשי הצאב"ה¹⁶, ועם זה היו כלם מסקימים בלשון. וזה החלם לעשות. וגם כן נמצאה לכלם עתה זאת ההתחלה¹⁷ שעשו בהסכמת כלם. ועתה לא יבצר מהם. אם כן אין מונע להם מהשלים פונתם ותהיה אותה עבודה זרה אשר יבחרו כללית לכל מין האדם, ולא יפנה אחד מהם לדעת את הבוֹרָא יתברך ולהבין כי יוצר הכל הוא¹⁸. והפך זה יקרה בשתהיה מחלקת בין האמות בענין אלהי הנבר, כי כל אחת מהנה תחשב¹⁹ שיש אלהי האלהים שכל האלוהות מסקימים לדעתו²⁰, ובו ישלם סדרם וסדר המציאות, כאמרו "כי ממזרח שקמש ועד מבוא גדול שמי בגויים"²¹ (מלאכי א, יא).

ב ה

אלות

1. שתי סיבות ציקריות למחלוקת בין בני אדם, התוכל להצדיקן ולהסבירן גם לאור המצב כיום בצולק?
2. איך צעדו כולק לאותה צבודה לרה ונה לא ארט למחלוקת לצומת המצב אחר כק?
3. למה הפירוד באמנות ולשונות צשו לבסוף להוציא?

* * *

ד. רש"ד הירש .

פרק יא' פסוק ז':

בִּרְךָ יְהוָה כְּמִיךָ 5 כל עוד הם קרויים „אישי“

ו„אשה“, אין צורך במתן שויון זכויות; אין האיש זקוק לשחרור מידי האשה, ולא האשה — מידי האיש; שכן, מעולם לא היו לא עבד או שפחה ולא אָל או אֵלָה זה לזו. ואכן, דומה — וכבר העירו על כך חז"ל (שם) — שאין לך שפה מלבד העברית, המכנה את בני הזוג בשורש לשוני אחד; ושיוון השם הוא סימן לשויון המעמד. הראשון ששינה את שמותיהם הביא לידי שינוי במעמדם: מעתה, יש הרוותם את אשתו למחרשה, ויש המשתחוה לה, אפים. — וכן, כל עוד ההורים קרויים „אב“ ו„אם“, וכשמם כן הם בעיני הילד, כל עוד האחים קרויים „אח“ ו„אחות“, — מושחלים ומאוחים בחוט אחד — הרי שמם הוא סימן להם; ומשאדם יודע את שמו של עצם, כבר הוא בקי בכל פילוסופיה וחכמה סוציאלית. ואילו המונחים הגרמניים Vater (= אב), Mutter (= אם), אינם מביעים רעיון של כלום.

נמצאת אומר: הקב"ה לימד את האדם לדבר בשפה אחת. בשפה זו הוא הורה לאדם, מה טיב הדברים ומה ייעודם; היתה זו אפוא השפה, שהקב"ה כינה בה את הדברים לאדם. שפה זו ביטאה השקפה על הדברים; והיה זה רצון ה', שחכמת האדם תושחת על אותה השקפה. על פי זה ייתכן לפרש, שזו משמעות „קרא בשם ה'“: להורות לאדם, מה טיב הדברים וייעודם — לא על פי השקפה סובייקטיבית ושרירות לב האדם — אלא על פי השקפת ה' ורצונו לאדם. שכן, רק אם נדע לכנות את הדברים כראוי, תעלה בידינו אמת לאמתה.

אלות

1. מה מביא את פרשנו לומר כאן דברים כלליים בצנין השפה לפני הנאמר בצנין דור ההפלאה?
2. פרשנו מוכיח כי השפה הצברית — בה נכתבו כתבי הקודש — היא אכן לשון הקודש, למה זה חשוב לך?
3. מה רוצה פרשנו ללמוד מכך על ההתנהגות האנושית?
4. השפה מבטאת השקפה, מה הרציון בכך והתוכל להביא הוכחות לכך?
5. "רק אם נדע לכנות את הדברים כראוי, תעלה בידינו אמת לאמתה", התוכל להסבירו ולהוכיח?

* * *